

maand waren veel vliegers gebroken of zodanig verwaaid en gescheurd dat ze nog nauwelijks op zeearenden leken. In 2000 werden op dezelfde daken reeds op 13 maart zes nieuwe vliegers met de beeltenis van een Amerikaanse zeearend geplaatst, dus twee weken eerder dan in 1999. De verstoring was nog minder, waarschijnlijk als gevolg van de vroege plaatsing. Hierdoor waren de vliegers eerder versleten en konden de meeuwen vrijwel ongestoord gaan broeden. In 2001 werden geen vliegers meer geplaatst.

Een analyse van de aantallen broedparen per dak liet zien dat op daken met vliegers en daken in de directe omgeving de aantallen kleine mantels aanvankelijk afnamen maar vanaf 2000 voorzichtig toenamen (tabel 1). De aantallen zilverbmeeuwen namen na een geringe afname in 2000 sterk toe. Dit is analoog aan de verandering in het gehele industriegebied.

Tabel 1. Veranderingen in het aantal broedparen kleine mantel- en zilverbmeeuwen in IJmuiden op daken met vliegers en daken in de directe omgeving (links), en in de rest van het havenindustriegebied van IJmuiden (rechts). De veranderingen zijn gegeven in percentages ten opzichte van de aantallen in 1998.

	daken met vliegers			rest van het industriegebied		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
zilverbmeeuw	-15	+20	+13	0	+23	+14
kleine mantel	-27	- 8	-5,5	-9,5	+32	+21

Het leek dus in eerste instantie dat de plaatsers van de vliegers goed resultaat hadden geboekt, maar de lichte afname in 1999 voor het gehele industriegebied zwakt deze conclusie af omdat ook andere, vermoedelijk natuurlijke, schommelingen van invloed waren op het totaal aantal broedparen. Immers, over het gehele industrieterrein waren de aantallen kleine mantels afgenomen. De toename van het aantal zilverbmeeuwen in 2000, dat vrijwel gelijk was op de daken met vliegers en de overige daken, geeft al aan dat de meeuwen zich vrijwel niets meer van de vliegers aantrokken. Dat het aantal kleine mantelmeeuwen in 2000 en 2001 nog steeds lager was dan in 1998 (terwijl in 2001 geen vliegers meer geplaatst waren) geeft aan dat er ook iets anders aan de hand kan zijn geweest. Mogelijk is deze soort toch gevoeliger voor verstoringen dan de zilverbmeeuw. Behalve dat meer paren zich verspreidden over het gehele industriegebied bleek dat ook de groei van de (grond)kolonie op het Middensluiselands van het sluisencomplex in IJmuiden vermoedelijk een grote aantrekkingskracht heeft gehad. Misschien dat kleine mantelmeeuwen toch de voorkeur geven aan een grote kolonie op de grond boven het broeden op een dak (oneffen terrein met begroeiing versus kaal terrein met soms wat grasgroei). Deze bewering kon vooralsnog niet bevestigd worden aan de hand van verschuivingen van gekleurde exemplaren. Het aantal kleine mantelmeeuwen nam op het sluiselands van 1998 tot en met 2001 toe met maar liefst 238% (van 489 naar 1655 paar), terwijl het aantal zilverbmeeuwen in die periode een groei van 16% liet zien (van 176 naar 204 paar).

Samengevat is de afname op en rond de daken met vliegers in IJmuiden in 1999 en 2000 niet uitsluitend aan deze verstoringen toe te schrijven. Deze had meerdere oorzaken, waarvan de plaatsing van de 'Bald Eagles' er één was. De vroege plaatsing, waardoor ze na een aantal weken al grotendeels versleten waren, gaf niet meer de gewenste verstoring. Hierdoor konden de meeuwen in beide jaren toch nog met succes broeden.

Cottaar F. & Maassen E. 1988. Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1987. *Fitis* 24:58-62.

Cottaar F. 2002. Meeuwenonderzoek op de IJbunker, IJmuiden, jaaroverzicht 2001. Verslag in eigen beheer. Haarlem.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem. F.Cottaar@cementbouw.nl

Opnieuw een gekleurde kuifaalscholver in Nederland

Op 6 juni 2002 werd opnieuw een kuifaalscholver met een kleurring gezien in Nederland: groen HSS (de bijbehorende BTO-ring is 1.381.692, zo liet Mike Harris per omgaande weten). Deze vogel was er een uit een nest van drie kuikens en was geringd op 30 juni 2001 op Isle of May, Firth of Forth, Schotland (zie Harris 2002). De gekleurde vogel zat samen met nog vijf andere tweede-kalenderjaarvogels op de hoge stenen oeververdediging van de werkhaven aan de Oosterscheldezijde van het Werkeiland Roggeplaat en leek in prima conditie: lekker vet en flinke rui in de vleugeldeken. Het lijkt me een kwestie van tijd voordat de eerste

vogel die buiten de Britse Eilanden is gezien terugkomt naar de kolonie. Zeker vanuit de Nederlandse Delta lijkt tweemaal de Noordzee oversteken helemaal geen probleem voor deze taaie rakkers (contra Harris 2002). De kuifaalscholvers in Zeeland leken te foerageren op harnasmannetjes en dat soort visjes-van-tussen-de-stenen. Ze foerageren vaak getweeën en altijd in de omgeving van wat we maar de Nederlandse kunstrotskusten zullen noemen. Helaas zitten kuifaalscholvers vaak op wierbegroeiende rotsen die pas met laagwater bovenkomen. Eventuele braakballen zijn dan ook een droef lot in de Oosterschelde beschoren. Voedselresten konden tot nu dus nog niet verzameld worden (zie Leopold & van Damme 2000). Als ze wat hoger op de oeververdediging zitten dan zijn ze doorgaans omringd door aalscholvers en zullen eventuele braakballen - als ze al bemachtigd kunnen worden - moeilijk aan een van beide soorten toe te schrijven zijn.

Harris M. 2001. Gekleurringde kuifaalscholvers in Nederland en omstreken. Nieuwsbrief NZG 4(1): 1-3.

Leopold M.F. & van Damme C.J.G. 2000. Voedsel van een kuifaalscholver in de Nederlandse Waddenzee. Vogeljaar 48: 11-14.

Pim Wolf, Batenburg 63,4385 HG Vlissingen. wolffp@zeelandnet.nl

Groenlandse Walvissen worden misschien 200 jaar

Ieder jaar trekken enkele duizenden Groenlandse Walvissen *Balaena mysticetus* zuidwaarts door de Noordelijke IJszee, in de richting van hun winterkwartieren in de Bering Straat, juist noordelijk van de Aleoeten. Deze giganten worden al sinds mensenheugenis nauwlettend gadegeslagen door de Iñupiat Eskimo's in Alaska die vergunning hebben om jaarlijks enkele exemplaren van deze sterk bedreigde diersoort te doden. Deze Eskimo's annex walvisjagers zijn oplettende waarnemers en generaties jagers waren in staat om te verhalen over dieren met bepaalde karakteristieke littekens. Op grond van hun waarnemingen werd wel voorzichtig verondersteld dat

sommige van deze walvissen tenminste 60 jaar oud waren. Recente ontdekkingen en analyses suggereren dat de maximale leeftijd van deze walvissen misschien wel veel hoger is dan die van ons mensen. Het nieuwe onderzoek werd in gang gezet door vondsten van enkele zeer ouderwetse pijlpunten in kort geleden gevangen walvissen. Sinds 1981 zijn zes pijlpunten opgedoken die van ivoor of steen waren gemaakt en geen van de walvisjagers kon zich herinneren ooit zulke primitieve werktuigen gebruikt, of zelfs maar ergens gezien te hebben.

Antieke pijlpunten, aangetroffen in Groenlandse Walvissen die sinds 1981 bij Alaska werden gevangen, waaronder twee van leisteel, twee van steen, een driehoekig metalen blad en een ivoeren pijlpunt met een ingeklemd metalen blad.

Antieke pijlpunten

In enkele recent gevangen walvissen bevonden zich vier pijlpunten van steen, één van metaal en één

van ivoor met een ingeklemd metalen blad (figuur). Iñupiat Eskimo's worden als 'techno-logische zakkenrollers' omschreven, die handig wisten te benutten wat reizigers uit het technisch meer ontwikkelde zuiden aan werktuigen meenamen op hun poolexpedities. Zo verwisselden zij rond 1870 hun tot dan toe hoofdzakelijk van steen, been en ivoor gemaakte werktuigen snel voor metalen equivalenten, zodra zij toegang verwierven tot metalen gebruiksvoorwerpen en technieken van metaalbewerking overnamen van poolreizigers.

Als de gevonden pijlpunten inderdaad zo oud zijn als wordt verondersteld, dan zouden de walvissen waarin deze werktuigen werden aangetroffen misschien wel 100 jaar geleden aan een poging tot vangen ontkomen kunnen zijn. Om te onderzoeken of deze suggestie waar zou kunnen zijn werd daarom gezocht naar een nauwkeurige manier om de leeftijd van deze walvissen vast te kunnen stellen. Baleinwalvissen hebben helaas